

SCENARIUSZ LEKCJI

W butach swojego wroga. Mechanizm odwróconych ról w *Domu numer pięć*

Czas trwania: 45 minut

Grupa docelowa: klasy 4–6 szkoły podstawowej

Tematyka: hejt, przemoc rówieśnicza, mechanizm zemsty, budowanie empatii i autorytetu

Scenariusz wykonała:

FitEdukacja

Katarzyna Skolimowska

Cele lekcji

Uczeń:

- dostrzega i nazywa mechanizmy przemocy rówieśniczej oraz hejtu na podstawie relacji bohaterów;
- rozumie pojęcie „odwróconych ról” i potrafi spojrzeć na sytuację z perspektywy drugiej osoby (trening empatii);
- analizuje problem etyczny: czy „bycie górą” daje prawo do zemsty?;
- wie, że odpowiadanie przemocą na przemoc napędza konflikt, i potrafi wskazać sposoby na zdobycie przewagi bez agresji.

Materiały dydaktyczne

- egzemplarze książki Justyny Bednarek *Dom numer pięć* (lub wydrukowane fragmenty),
- chustki/szaliki do zasłonięcia oczu (jedna na parę uczniów),
- wydrukowana **karta pracy *Lustrzane odbicie*** dla każdego ucznia (treść w załączniku),
- tablica, magnesy, flamastry,
- kawałki miękkiej gliny rzeźbiarskiej, plasteliny lub masy solnej dla każdego ucznia (ważne, aby materiał był bardzo plastyczny i przyjemny w dotyku),
- piórka (np. zielone, nawiązujące do ptaków z książki) lub inne elementy o zróżnicowanej fakturze.

Szczegółowy przebieg lekcji

1. WSTĘP. Kto tu rządzi? (7 minut)

- **Powitanie i kontrakt:** Nauczyciel wita uczniów i zapowiada, że dzisiejsza lekcja będzie wymagała dojrzałości, otwartości i wyobrażenia sobie świata, w którym nagle tracimy nasze największe atuty.
- **Zarysowanie sytuacji wyjściowej:** Krótkie przypomnienie (lub odczytanie opisu) relacji chłopców ze szkoły. Eryk to klasowy „szef wszystkich szefów”, z którego dowcipów wszyscy się śmieją i którego wszyscy słuchają. Piotrek (przezywany Kobrą) niedowidzi i jest zepchnięty na margines, a Eryk naśmiewa się z niego i chowa mu jego bardzo mocne okulary.
- **Pytanie do klasy:** „Jak czuje się osoba, która ma nad kimś absolutną władzę fizyczną i społeczną? A jak czuje się ktoś, kto jest od tej osoby zależny?” (burza mózgów – zapisanie na tablicy haseł: strach, upokorzenie, bezradność vs. pycha, siła, poczucie bezkarności).

2. DOŚWIADCZENIE DO WYBORU

DOŚWIADCZENIE 1. Przejście przez drzwi (10 minut)

- **Eksperyment z zaufaniem:** Nauczyciel dzieli uczniów na pary. Jedna osoba z pary zasłania oczy chustką. Druga osoba ma za zadanie przeprowadzić ją bezpiecznie przez salę (np. omijając krzesła) – bez użycia słów, tylko za pomocą dotyku (prowadzenie za ramię). Po 2 minutach następuje zamiana ról.
- **Refleksja „na gorąco”:** „Jakie to uczucie być zdanym na łaskę kogoś innego? Czy czuliście niepokój, że przewodnik was zawiedzie lub z was zakpi?”.
- **Odwrócenie ról w lekturze:** Nauczyciel tłumaczy, że dokładnie to spotkało bohaterów książki. Kiedy chłopcy trafiają do równoległego świata (domu numer pięć), Piotrek nagle zaczyna doskonale widzieć, a silny Eryk całkowicie traci wzrok i staje się niezdarny.
- **Odczytanie myśli Piotrka:** „No nareszcie. Teraz wie, jak to jest!”.

DOŚWIADCZENIE 2. Ślepy rzeźbiarz. Widzieć dłońmi (10 minut)

- **Wprowadzenie – inspiracja z książki:** Nauczyciel krótko przypomina rozmowę Piotrka z tatą. Piotrek uważał, że przez słaby wzrok nie może tworzyć sztuki. Tata opowiedział mu o malarzu Edgarze Degasie, który gdy oślepił, zaczął tworzyć obrazy palcami, rzeźbiąc.
- **Warsztat rzeźbienia w ciemności:**
  - Uczniowie dobierają się w pary. Jedna osoba z pary zakłada opaskę na oczy (wchodzi w rolę ociemniałego Eryka).
  - Nauczyciel rozdaje uczniom z zasłoniętymi oczami po kawałku gliny lub plasteliny.
  - **Zadanie dla niewidzącego (Eryka):** „Ulep z gliny symbol zgody lub pomocy (np. splecione dłonie, serce, tarczę). Musisz polegać wyłącznie na dotyku. Zwróć uwagę na to, czy glina jest zimna czy ciepła, gładka czy chropowata”.
  - **Zadanie dla widzącego (Piotrka):** Widzący partner ma za zadanie pomagać. Nie może jednak dotykać gliny! Może jedynie wspierać werbalnie (np. „Wykrzywiło ci się z lewej strony”, „Pociągnij ten kawałek mocniej”) lub delikatnie naprowadzać dłonie rzeźbiącego. Może też podać mu do wklejenia w rzeźbę miękkie piórko.
  - Po 4 minutach następuje zamiana ról w parach (nowa porcja gliny i opaska wędrują do drugiej osoby).
- **Galeria w ciemności:** Zanim uczniowie zdejmą na koniec zadania opaski z oczu, nauczyciel prosi, by dłońmi „obejrzeć” rzeźbę swojego partnera.

- **Refleksja sensoryczna (pomost do tematu lekcji):**
  - „*Jak się czuliście, tworząc w ciemności? Czy bez wzroku czuliście się zagubieni, sfrustrowani, a może wyostrzył się wam dotyk?*”
  - „*Jak bardzo w tym zadaniu byliście zależni od słów waszego przewodnika?** Pomyślcie teraz o Eryku z książki, który znalazł się w takiej ciemności. Jak łatwo widzjącemu Piotrkowi byłoby oszukać go w tym zadaniu?”

3. PRACA Z TEKSTEM. Rentgen myśli i dylemat sprawiedliwości (15 minut)

- **Wprowadzenie do sceny:** Nauczyciel nakreśla kontekst. Bohaterowie przebywają w bezpiecznym domu Alicji, która proponuje im grę w ciuciubabkę. Niewidomy Eryk ma łapać Piotrka i Magdę.
- **Rozdanie kart pracy i odczytanie fragmentu:** Nauczyciel czyta na głos scenę, w której Piotrek z impetem zachodzi drogę Erykowi i uraża jego kolano. Eryk krzyczy z bólu, a Piotrek stwierdza, że zrobił to w ramach wyrównania rachunków.
- **Praca w grupach/parach z kartą pracy (zadanie 1. Rentgen myśli):** Nauczyciel prosi uczniów, aby wczuli się w emocje obu chłopców na ułamek sekundy przed zderzeniem. *Wskazówka dla nauczyciela:* Zwróć uwagę, by uczniowie dostrzegli, że w Piotrku może buzować chęć udowodnienia jego siły, ale głowa Eryka wypełniona jest teraz wyłącznie lękiem i bezradnością.
- **Trudne pytanie o sprawiedliwość (zadanie 2):** Uczniowie indywidualnie zaznaczają na osi od „lekcji empatii” po „nową przemoc”, jak oceniają czyn Piotrka. *Minidebata:* Chętni uczniowie krótko uzasadniają na forum swój wybór. Nauczyciel pilnuje, by nie oceniać odpowiedzi jako złych czy dobrych – celem jest dostrzeżenie przez dzieci, jak łatwo usprawiedliwiamy przemoc, gdy dotyka ona kogoś, kto wcześniej był oprawcą.

4. KULMINACJA. Spirala wojny i reżyserowanie nowego finału (8 minut)

- **Głos dorosłego (głos Alicji):** Nauczyciel odczytuje reakcję Alicji na zachowanie Piotrka: „Nieładnie [...] Przez takich jak ty ta wojna ciągle trwa”, a następnie jej kluczowe słowa: „Dopóki na świecie dzieciaki będą się przezywać, robić sobie krzywdę, zabierać okulary i kopać w bolące kolana, ta wojna nigdy się nie skończy!”.
- **Przerwij spiralę (zadanie 3):** Uczniowie rysują spiralę hejtu (samonakręcającą się przemoc) i nożyczki symbolizujące zachowanie, które może tę spiralę przeciąć na zawsze (np. ze słowami „odpuszczenie”, „wyznaczenie granic bez agresji”, „wybaczenie”).
- **Głos Rozalii – wyreżyserujemy nowe zakończenie (zadanie 4):** Nauczyciel prosi uczniów, by weszli w rolę reżysera i napisali alternatywne zakończenie tej sceny, słuchając mądrego wewnętrznego głosu (jak głos kota Rozalii). W jaki sposób Piotrek mógł pokazać siłę bez podkładania koledze nogi? (Np. zatrzymując Eryka przed uderzeniem w ścianę i mówiąc: „Wygrywam, ale ci pomogę”).

- **Wskazanie finału:** Nauczyciel zdradza (lub przypomina), że prawdziwa siła Piotrka objawia się nie wtedy, gdy dokuczył Erykowi, ale na końcu historii, kiedy chłopiec z narażeniem własnego życia wyrusza po rannego kolegę i przez wiele godzin znosi nieprzytomnego Eryka z pola bitwy na własnych plecach. To właśnie wtedy udowadnia, że stać go na więcej i zyskuje przyjaciela na całe życie.

5. ZAMKNIĘCIE I EWALUACJA (5 minut)

- **Runda końcowa:** Uczniowie stają lub siadają w kręgu. Każdy uczeń po kolei dokańcza zdanie: „Prawdziwa siła polega na...” (np. „na panowaniu nad chęcią zemsty”, „na wyciągnięciu ręki do wroga”, „na ochronie słabszych”).
- **Zadanie domowe z prochem niepamięci:** „W książce Kapitan używa prochu niepamięci, aby uspić walczących żołnierzy. Wyobraź sobie, że masz taki proszek. Czy użył(a)byś go, aby zapomnieć o kimś, kto cię mocno skrzywdził w szkole lub w internecie (cyberbullying), czy wolał(a)byś o tym pamiętać, by wyciągnąć z tego lekcję na przyszłość i umieć się bronić? Uzasadnij swoją odpowiedź w zeszycie w kilku zdaniach”.

ZALĄCZNIK. Karta pracy *Lustrzane odbicie*

Wprowadzenie: Przeczytaj uważnie poniższy fragment książki *Dom numer pięć*.

[Podczas gry w ciuciubabkę] [p]o prostu wszedłem mu w drogę i zrobiłem to z takim impetem, że uraziłem jego zranione kolano. Nie do końca niechcący.

– Auaaaa! – zawył Eryk. – Specjalnie to zrobiłeś, Pit! Jesteś naprawdę okropny! Od początku się na mnie odgrywasz!

[...]

– I co z tego? Przynajmniej teraz wiesz, jak ja się czuję na co dzień – powiedziałem [...].

– Nieładnie. – [Alicja] [p]opatrzyła na mnie tak groźnie, że aż się przestraszyłem. – Bardzo nieładnie. Przez takich jak ty ta wojna ciągle trwa. [...] Dopóki na świecie dzieciaki będą się przezywać, robić sobie krzywdę, zabierać okulary i kopać w bolące kolana, ta wojna nigdy się nie skończy! – powtórzyła dobitniej [...].

ZADANIE 1. Rentgen myśli

W tej scenie zderzają się dwa zupełnie różne światy. Spróbuj wejść do głowy obu chłopców dokładnie w ułamku sekundy przed zderzeniem. Co czują? Czego się boją? Czego pragną?

Piotrek (który widzi wszystko, pamięta szkolne upokorzenia i czuje swoją przewagę):

1. ....
2. ....

Eryk (który jest w ciemności, ma rozbitą nogę, stracił swoją siłę i nie wie, gdzie iść):

1. ....
2. ....

ZADANIE 2. Trudne pytanie o sprawiedliwość

Piotrek mówi do Eryka: „Przynajmniej teraz wiesz, jak ja się czuję na co dzień”. Wielu czytelników myśli wtedy: „Dobrze mu tak, zasłużył na to!”. Jak uważasz: czy to, co zrobił Piotrek, było sprawiedliwą nauczką (lekcją empatii dla Eryka), czy tylko kolejnym hejtem i aktem przemocy?

Zaznacz na osi, gdzie umieścił(a)byś zachowanie Piotrka:

Lekcja empatii i sprawiedliwość -----O----- Zemsta i kolejna przemoc

Uzasadnij swój wybór (nie ma złych odpowiedzi, liczy się Twój argument!):

.....
.....

ZADANIE 3. Przerwij spiralę

Alicja mówi: „Przez takich jak ty ta wojna ciągle trwa”. Alicja wie, że agresja działa na zasadzie spirali. Jeśli Eryk skrzywdził Piotrka, za co Piotrek się zemścił, to co zrobi Eryk, gdy znowu odzyska siłę? Narysuj obok małe koło (spiralę) i wpisz w nie 3 słowa, które nakręcają wojnę równieśniczą (np. wyśmiewanie), następnie narysuj nożyczki i napisz na nich 1 zachowanie, które potrafi tę spiralę przerwać na zawsze.

Miejsce na Twój rysunek:

ZADANIE 4. Głos Rozalii – reżyserujemy nowe zakończenie

Piotrek w książce często słyszy wewnętrzny głos (mądrej kotki Rozalii), który podpowiada mu właściwą drogę. Wyobraź sobie, że jesteś reżyserem(-ką) filmowym(-ą). Zatrzymujesz akcję na sekundę przed tym, kiedy Piotrek ma podłożyć Erykowi nogę.

Napisz krótką instrukcję z perspektywy wewnętrznego głosu Piotrka. Co ma mu powiedzieć, by Piotrek udowodnił, że jest **silniejszy i mądrzejszy** od dawnego Eryka, nie używając jednak do tego przemocy.

Głos w głowie Piotrka szepcze: „Zatrzymaj się! Pokaż mu swoją prawdziwą siłę, robiąc teraz

.....
.....

Dzięki temu on zrozumie, że .....”.